

4TH INTERNATIONAL COLLOQUIUM OF GENEALOGY, HERALDRY, AND VEXILLOLOGY (ICGHV4)

June 5 2025, Vilnius, Lithuania, www.icghv.com

Theme: “Heads of State: Ancestry, Coats of Arms, and Flags”

Summary (in Lithuanian)

LIETUVOS IR LENKIJOS VALDOVŲ INSIGNIJOS VILNIAUS KATEDROJE

Gintautas Striška (Nacionalinis muziejus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai)

Santrauka

Vilniaus katedra jau nuo pirmųjų veiklos dešimtmečių tapo svarbiu Lietuvos istorijos liudinininku. Nuo šios vietos 1387 m. pradėtas Lietuvos krikštas, čia Lietuvos didžiaisiais kunigaikščiais pakelti Žygimantas Kęstutaitis, Kazimieras, Aleksandras, Žygimantas Senasis ir vos devynerių sulaukęs Žygimantas Augustas. Tuo pačiu Katedra tampa ir žymiausių Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės politikos ir kultūros asmenybių panteonu. Katedroje pradėti laidoti Gediminaičiai – 1430 m. Lietuvos didysis kunigaikštis Vytautas (1392/1401–1430), Žygimantas Kęstutaitis, Švitrigaila bei Jogailaičiai – po mirties šventuoju paskelbtas Kazimieras (1458–1484), Lietuvos didysis kunigaikštis ir Lenkijos Karalius Aleksandras (1492/1501–1506). Katedros požemiuose amžino poilsio atgulė ir dvi Žygimanto Augusto žmonos – Elžbieta Habsburgaitė (1526–1545) ir Barbora Radvilaitė (1520–1522–1551). Vėliau, po Liublino unijos, karaliai ir didieji kunigaikščiai jau būdavo vežami laidoti į Krokuvą, Katedroje palaidota tik Vladislavo Vazos (1632–1648) širdis.

Karalių ir Lietuvos didžiųjų kunigaikščių kapų klausimas visą laiką buvo paslaptis, viliojusi ne vieną tyrėją ar istoriką. Tačiau tyrimai apsiribodavo tik istorinių žinių apžvalgomis ir analizėmis, pačių kapų ženklai buvo gerai paslėpti. Tik XX a. pradžioje, jau irstant L. Gucevičiaus rekonstruotos Katedros sienoms ir trūkinėjant pamatams, imtasi didesnių remonto darbų. 1931 m. balandžio potvynis pridarė žalos ir Katedros požemiams, kuriuos, nuslūgus vandeniui, imta intensyviau tyrinėti ir rengti pastato remonto projektus.

Katedros centrinėje navoje praardžius grindis buvo aptikta sena siena, o 1931 m. rugsėjo 21 d. parardžius jos mūrą atvertas nežinotas rūsys. Kripta paverstame rūsyje rasti trijų karališkos šeimos asmenų – Lietuvos didžiojo kunigaikščio ir Lenkijos karaliaus Aleksandro ir dviejų Žygimanto Augusto žmonių – Elžbietos Habsburgaitės bei Barbaros Radvilaitės palaikai. Kartu rastos ir įkapinės karūnos, karstų plokštelės su įrašais ir herbais, Barbaros Radvilaitės kape ir skeptras, valdžios obuolys su kryželiu. Prie palaikų rastos ir kitos įkapės – žiedai, grandinė, medalionas. Po karališkųjų kapų atradimo ir išsamių tyrimų palaikai buvo perkelti į naujus karstus, sumanytas ir ruoštas mauzoliejaus projektas. Tuo metu rastos insignijos ir įkapės buvo eksponuojamos Katedros zakristijoje įrengtoje parodėlėje. 1939 m. rugsėjį prasidėjus II pasauliniam karui dalis Katedros lobyno bei karalių kapų inventoriaus vėl pradingo. Keltos versijos, kad vertybės galėjo būti išvežtos iš Lietuvos, pradingusios, arba kur nors paslėptos.

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę tik po kurio laiko viešai atskleista, kad Katedros lobyno pagrindinė dalis buvo atrasta dar 1985 m. 2024 m. pabaigoje, po 85 m. nuo pakartotinio paslėpimo, aptikta ir kita slaptavietė.

Pranešime aptarsime šios slaptavietės paieškų aplinkybes bei 1939 m. rugsėjį paslėptas ir antrą kartą 2024 m. atrastas vertybes.

CV: Gintautas Striška – Nacionalinio muziejaus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmų Archeologijos ir architektūros tyrimų skyriaus vedėjas. 1991–2008 m. dirbo Vilniaus Žemutinės

pilies archeologinių tyrimų grupėje bei dalyvavo Kreivosios, Medininkų pilių, genocido aukų Tuskulėnų parke, Merkinės bažnyčios ir kt. objektų archeologiniuose tyrinėjimuose, 2003–2008 m. vadovavo Vilniaus Žemutinės pilies teritorijos archeologinių tyrimų grupei, 2006 m. – Dubingių piliavietės tyrimams. Nuo 2009 m. dirba Valdovų rūmų muziejuje.

Publikavo per 30 mokslinių ir mokslo populiarinimo pobūdžio straipsnių apie paveldo tyrimus, archeologinę medžiagą, Valdovų rūmų muziejaus ekspozicijas ir veiklą. Vienas iš Valdovų rūmų muziejaus Rūmų istorinės ir architektūrinės raidos ekspozicijos, su archeologija susijusių parodų kuratorius, paveldo pristatymo virtualioje realybėje projektų koordinatorius ir dalyvis, leidinių sudarytojas.

Pagrindinės mokslinių interesų kryptys – Vilniaus Žemutinės pilies tyrimai, Lietuvos mūrinių pilių raida XIII–XVII a., archeologinių tyrinėjimų istorija, radinių tyrinėjimai ir archeologinio paveldo pristatymas.